

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті
Казахский национальный педагогический университет имени Абая
Abai Kazakh National Pedagogical University

ХАБАРШЫ ВЕСТНИК

«Филология ғылымдары» сериясы
Серия «Филологические науки»
Series «Philological sciences»
№ 3(85), 2023

**Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті
Казахский национальный педагогический университет имени Абая
Abai Kazakh National Pedagogical University**

ХАБАРШЫ ВЕСТНИК

**«Филология ғылымдары» сериясы
Серия «Филологические науки»
Series «Philological sciences»
№ 3(85)**

Алматы, 2023

Абай атындағы
Қазақ ұлттық педагогикалық университеті

ХАБАРШЫ
«Филология ғылымдары» сериясы
№3(85), 2023 ж.

Шығару жиілігі – жылына 4 нөмір.
2000 ж. бастап шығады.

Бас редактор:
филол.ғ.д., проф. С.Д. Абишева

Бас ред. орынбасары:
PhD, аға оқытушы А.А. Найманбаев

Ғылыми редактор:
PhD, қауымд. проф. м.а. Д.А. Сабирова

Редакция алқасы:
филол.ғ.д., проф. А.В. Танжарикова,
филол.ғ.д., проф. Б. Әбдіғазизұлы,
пед.ғ.д., профессор, ҚР ҰҒА корр.-мүшесі
Ф.Ш. Оразбаева,
филол.ғ.д., проф. Н.Ә. Ильясова,
филол.ғ.д., проф. М.Ш. Мусатаева,
филол.ғ.д., проф. Қ.Ө. Есенова,
филол.ғ.к., доц. А.Д. Маймакова,
PhD, аға оқытушы Н.Н. Конкабаева
филол.ғ.к., қауымд. проф. С.А. Жиренов,
филол.ғ.к., доц. М.Әуезов атындағы Әдебиет
және өнер институты С.В. Ананьева,
филол.ғ.д., проф., әл-Фараби атындағы ҚазҰУ

Б.У. Джолдасбекова,
филол.ғ.к., доц., А. Байтұрсынов атындағы
Тіл білімі институты А.М. Фазылжанова,
PhD докторы, проф. И.З. Белобровцева
(Эстония),
филол.ғ.д., проф. Е.В. Казарцев (Ресей),
филол.ғ.д., проф. А.К. Киклевич (Польша),
филол.ғ.д., проф. Г.Л. Нефагина (Польша),
проф. Нонако Сусуму (Жапония),
PhD, проф. Роллберг Петер (АҚШ),
PhD, проф. О.М. Табачникова
(Ұлыбритания),
филол.ғ.д., проф. Түркмен Фикрет (Түркия),
филол.ғ.д., проф. Л.Л. Шестакова (Ресей).

Жауапты хатшы:
PhD, қауымд. проф. м.а. С.К. Серикова

Техникалық хатшы:
филол.ғ.к., аға оқытушы М.М. Хавайдарова

© Абай атындағы Қазақ ұлттық
педагогикалық университеті, 2023

Қазақстан Республикасының
Мәдениет және ақпарат министрлігінде
2009 жылы мамырдың 8-де тіркелген
№10109-Ж

Басуға 31.10.2023 қол қойылды.
Пішімі 60x84 1/8. Көлемі 15. е.б.т.
Таралымы 300 дана. Тапсырыс 51.
050010, Алматы қаласы, Достық даңғылы, 13.

Абай атындағы ҚазҰПУ
Абай атындағы Қазақ ұлттық
педагогикалық университетінің
«Ұлағат» баспасы

МАЗМҰНЫ
СОДЕРЖАНИЕ
CONTENT

ТІЛ БІЛІМІ
ЛИНГВИСТИКА
LINGUISTICS

Егизбаева Н.Ж., Тәубеева Ә.Т. Етістің функционалды
грамматика категорияларымен байланысы..... 5

Егизбаева Н.Ж., Тәубеева Ә.Т. Связь залога с
категориями функциональной грамматики

Yegizbayeva N.Zh., Taubeyeva A.T. Connection of voice
with functional grammar categories

Елмуратова С.А., Алламуратова Г.Ж. Проблемы
выделения основной единицы словообразовательной
системы и описания словообразовательного значения..... 12

Елмуратова С.А., Алламуратова Г.Ж. Сөз қабылдау
жүйесінің негізгі бірлігін анықтау мәселелері және сөз
қабылдау мәнін сипаттау мәселелері

Елмуратова С.А., Алламуратова Г.Ж. Challenges in
identifying the fundamental unit of word-formation system
and exploring word-formation meaning

Есенова Қ.Ө. Пандемия кезіндегі теле-радио дискурсы:
метафоралардың тілдік репрезентациясы..... 19

Есенова К.У. Теле-радио дискурс во время пандемии:
языковая репрезентация метафор

Yessenova K. Tv-radio discourse during the pandemic:
linguistic representation of metaphors

Муратбаева И.С. Реформы казахской письменности:
диахронический экскурс..... 27

Муратбаева И.С. Қазақ жазуының реформалары: диах-
рондық экскурсия

Muratbayeva I. Reforms of kazakh writing: a diachronic
digression

ӘДЕБИЕТТАНУ
ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ
LITERARY STUDIES

Белобровцева И.З. Георгий Адамович – mortus и
vivus..... 36

Белобровцева И.З. Георгий Адамович – mortus және
vivus

Belobrovtsseva I. Georgy Adamovich – mortus and vivus

Костюхина М.С. Печатный календарь и литература: от
догмата к оксюморону..... 44

Костюхина М.С. Баспа күнтізбесі мен әдебиеті:
догмадан оксюморонға дейін

Kostyukhina M. Printed calendar and literature: from dogma
to oxymoron

Казахский национальный педагогический университет имени Абая

ВЕСТНИК

Серия «Филологические науки» №3(85), 2023 г.

Периодичность – 4 номера в год. Выходит с 2000 года.

Главный редактор:

д.филол.н., проф. Абишева С.Д.

Зам. гл. редактора:

PhD, ст.препод. Найманбаев А.А.

Научный редактор:

PhD, и.о.ассоц.проф. Сабирова Д.А.

Члены редколлегии:

д.филол.н., проф. Танжарикова А.В.,

д.филол.н., проф. Абдигазизулы Б.,

д.пед.н., проф., член-корр. НАН РК

Ф.Ш. Оразбаева,

д.филол.н., проф. Ильясова Н.А.,

д.филол.н., проф. Мусатаева М.Ш.,

PhD, ст.препод. Конкабаева Н.Н.,

к.филол.н., ассоц. проф. Жиренов С.А.,

к.филол.н., доц., Институт языкознания

имени А. Байтурсынова

Ананьева С.В.,

д.филол.н., проф., КазНУ имени аль-Фараби

Джолдасбекова Б.У.,

к.филол.н., доц., Институт литературы и

искусства имени М.О.Ауэзова

Фазылжанова А.М.,

PhD доктор, проф. Белобровцева И.З.

(Эстония),

д.филол.н., проф. Казарцев Е.В. (Россия),

д.филол.н., проф. Киклевич А.К. (Польша),

д.филол.н., проф. Нефагина Г.Л. (Польша),

проф. Нонако Сусуму (Япония),

PhD, проф. Роллберг Петер (США),

PhD, проф. Табачникова О.М.

(Великобритания),

д.филол.н., проф. Туркмен Фикрет

(Турция),

д.филол.н., проф. Шестакова Л.Л. (Россия),

Ответственный секретарь:

PhD, и.о.ассоц.проф. Серикова С.К.

Технический секретарь:

к.филол.н., ст.препод. Хавайдарова М.М.

© Казахский национальный педагогический университет им. Абая, 2023
Зарегистрировано
в Министерстве культуры и информации
РК

8 мая 2009 г. №10109-Ж

Подписано в печать 31.10.2023.

Формат 60x84 1/8. Объем 15. уч-изд.л.

Тираж 300 экз. Заказ 51.

050010, г. Алматы,

пр. Достык, 13. КазНПУ им. Абая

Издательство «Ұлағат»

Казахского национального педагогического университета имени Абая

Сатуова Ж.Т., Ибраева А.Д. Балалар әдебиеті: баспа ісіндегі қиындықтар мен жетістіктер..... 50

Сатуова Ж.Т., Ибраева А.Д. Детская литература: проблемы и успехи в издательстве

Saturova Zh., Ibraeva A. Children's literature: problems and successes in publishing

Табачникова О.М. Ахиллесова пята русской интеллигенции (Чеховские мотивы в фильме Георгия Данелия "Осенний марафон")..... 56

Табачникова О.М. Орыс зиялыларының ахиллес өкшесі (Георгий Данелияның «Күзгі марафон» фильміндегі Чехов мотивтері)

Tabachnikova O. The Achilles heel of the Russian intelligentsia (Chekhov's motifs in Georgy Danelia's film «Autumn Marathon»)

ПЕДАГОГИКА МЕН ӘДІСТЕМЕ МӘСЕЛЕЛЕРІ ПРОБЛЕМЫ ПЕДАГОГИКИ И МЕТОДИКИ PROBLEMS OF PEDAGOGY AND METHODOLOGY

Жаңабекова А.Ә., Пірманова К.Қ. Абай Құнанбайұлы тілінің жиілік сөздігі: әдістемені әзірлеу және негізгі нәтижелер..... 62

Жаңабекова А.Ә., Пірманова К.Қ. Частотный словарь языка Абая Кунанбайұлы: разработка методологии и ключевые результаты

Zhanabekova A.A., Pirmanova K.K. Frequency dictionary of the Abai Kunanbayuly language: methodology development and key results

Жәңгірова Н.Қ., Қалыбаева Қ.С. 4-сынып оқушыларына мәтінмен жұмыста оқылым стратегияларын қолданудың маңыздылығы..... 70

Жәңгірова Н.Қ., Қалыбаева Қ.С. Использование методики Г. Бегалиева и современных мультимедийных средств в обучении обособленным словам в рамках обновленного содержания образования (7 класс)

Zhangirova N., Kalybayeva K. the use of g. begaliyev's methodology and modern multimedia tools in teaching individual words within the framework of the updated content of education (grade 7)

Omarova M., Nurzhanova Zh. Using digital resources effectively in teaching a foreign language..... 77

Омарова М.Д., Нұржанова Ж.Д. Шет тілін оқытуда цифрлық ресурстарды тиімді пайдалану

Омарова М.Д., Нұржанова Ж.Д. Эффективное использование цифровых ресурсов при обучении иностранному языку

Abai Kazakh National Pedagogical University

BULLETIN

Chief Editor

Doctor of Philology, Professor **Abisheva S.**

Deputy Chief Editor

PhD, senior lecturer **Naimanbaev A.**

Scientific editor

PhD, Associate Prof. **Sabirova D.**

EDITORIAL TEAM:

Doctor of Philology, Assoc. Professor

Tanzharikova A.

Doctor of Philology, Professor – **Abdigaziuly B.**

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,

Corresponding Member of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan

Orazbayeva F.

Doctor of Philology, Professor **Pyasova N.**

Doctor of Philology, Professor

Mussatayeva M.

Doctor of Philology, Professor **Essenova K.**

Candidate of Philology Science, Associate Professor

Maimakova A.

PhD, Senior Lecturer **Konkabayeva N.**

Candidate of Philology Science, Assoc. Professor

Zhirenov S.

Ph.D. in Philology, Associate Professor,

M.O.Auezov Institute of Literature and Art

Ananyeva S.

Doctor of Philology, Professor, Al-Farabi KazNU

Dzholdasbekova B.

Candidate of Philology Science, Associate Professor,

A. Baitursynov Institute of Linguistics

Fazylzhanova A.

Doctor of Philology, Professor (Russia)

Bakhtikireeva U.

PhD, professor (Estonia)

Belobrovteva I.

Doctor of Philology, Professor (Russia)

Kazartsev E.

Doctor of Philology, Professor (Poland)

Kiklevich A.

Doctor of Philology, Professor (Poland)

Nefagina G.

Master, Professor (Japan) **Nonako Susumu**

PhD, Professor (the USA) **Rollberg Peter**

PhD, Professor (the UK) **Tabachnikova O.**

Doctor of Philology, Professor (Turkey)

Turkmen F.

Doctor of Philology, Associate Professor (Russia)

Shestakova L.

Executive Secretary

PhD, Associate Prof. **Serikova S.**

Technical Secretary

Candidate of Philology Science, Senior Lecturer

Khavaidarova M.

©Abai Kazakh National Pedagogical University,
2023

Registered in the Ministry of Culture and
Information of the Republic of Kazakhstan

8 May 2009 No10109-Zh/Ж

Signed in print 31.10. 2023.

Format 60x84 1/8. Volume 15.

teaching and publishing lists.

Number of copies 300. Order 51.

050010, Almaty, Dostyk avenue 13, Abai KazNPU
Publishing House “Ulagat” of the Abai Kazakh
National Pedagogical University

Scliar-Cabral L. How to learn early literacy for reading and writing..... 86

Скляр-Кабрал Л. Оқу және жазу үшін сауаттылықты қалай ерте үйренуге болады

Скляр-Кабрал Л. Как рано научиться грамоте для чтения и письма

Суюнова Г.С. Практикоориентированность как основной принцип педагогического инжиниринга (на примере разработки рабочих тетрадей для уроков русского языка)..... 96

Суюнова Г.С. Педагогикалық инжинирингтің негізгі принципі ретінде тәжірибеге бағдарлану (орыс тілі сабақтарына арналған жұмыс дәптерлерін әзірлеу мысалында)

Suyunova G. Practice orientation as the basic principle of pedagogical engineering (using the example of developing workbooks for Russian language lessons)

Тряпельников А.В., Яхненко В.В. Русский язык как родной (РКР): предлоги (наглядная семантизация смыслов пространственных предложно-падежных сочетаний в обучении русскому языку иностранцев)..... 111

Тряпельников А.В., Яхненко В.В. Орыс тілі ана тілі ретінде (ОАТ): демеуліктер (шетелдіктердің орыс тілін оқытудағы кеңістіктік демеулік-септік тіркестердің мағыналарын визуалды семантизациялау)

Трыпельников А., Яхненко В. Russian as a native language (RNL): prepositions (visual semantics of the meanings of spatial prepositional-case combinations in teaching the Russian language to foreigners)

**ПЕДАГОГИКА МЕН ӘДІСТЕМЕ МӘСЕЛЕЛЕРІ
ПРОБЛЕМЫ ПЕДАГОГИКИ И МЕТОДИКИ
PROBLEMS OF PEDAGOGY AND METHODOLOGY**

МРНТИ 17.82.31

10.51889/2959-5657.2023.85.3.009

А.Ә. Жаңабекова,¹ К.Қ. Пірманова^{2}*

¹ *ф.э.д., А.Байтұрсынұлы атындағы Тіл білімі институты,
Алматы, Қазақстан, aiman_miras@mail.ru*

^{2*} *PhD студент, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті,
Алматы, Қазақстан, kunsulu.pirmanova@mail.ru*

**АБАЙ ҚҰНАНБАЙҰЛЫ ТІЛІНІҢ ЖИІЛІК СӨЗДІГІ:
ӘДІСТЕМЕНІ ӘЗІРЛЕУ ЖӘНЕ НЕГІЗГІ НӘТИЖЕЛЕР**

Аңдатпа

Бұл ғылыми мақала Абай Құнанбайұлы тілінің жиілік сөздігін әзірлеуге арналған әдіснамалық зерттеу болып табылады. Зерттеудің міндеттері – қазақтың ұлы ақыны, ойшыл-философы Абай Құнанбайұлының әдеби мұраларындағы жиі қолданылатын сөздер мен сөз тіркестерін талдау арқылы оның бейнелі бейнесін анықтау.

Мақалада мәтіндік корпусстарды таңдауды, деректерді жинау және талдау әдістерін, сондай-ақ нәтижелерді өңдеуді қамтитын жиілік сөздігін құру әдістемесін әзірлеу ұсынылған. Зерттеудің негізгі нәтижелері сөздер мен сөз тіркестерінің жиілігін талдауды, лексикалық бірліктердің ауқымын анықтауды, ақын шығармашылығының әртүрлі кезеңдеріндегі Абай тілі мен оның өркениетінің лингвистикалық ерекшеліктерін зерттеуді қамтиды.

Мақаланың түп нәтижесі зерттеушілерге, лингвистерге және әдебиеттанушыларға Абай Құнанбайұлының шығармашылық даралығын және оның қазақ әдебиетіне қосқан үлесін тереңірек түсінуге арналған жаңа құрал ұсыну. Жиілігі жоғары сөздер мен сөз тіркестерін талдау Абай тілінің құрылымдық және семантикалық аспектілерін, сондай-ақ оның қазақ әдебиетінің дамуына қандай әсер тигізгенін көруге мүмкіндік береді.

Түйін сөздер: компьютерлік лингвистика, мәтіндік корпус, жиілік сөздігі, лингвостатистика, лингвистикалық талдау, тіл эволюциясы, Абай тілі, әдеби мұра, Абай Құнанбайұлының сөз мұрасы.

Жаңабекова А.Ә.,¹ Пірманова К.Қ.^{2}*

^{1*} *д.ф.н., Институт языкознания имени А.Байтұрсынова,
Алматы, Казахстан, aiman_miras@mail.ru*

^{2*} *PhD студент Казахский национальный университет имени аль-Фараби,
Алматы, Казахстан, kunsulu.pirmanova@mail.ru*

**ЧАСТОТНЫЙ СЛОВАРЬ ЯЗЫКА АБАЯ КУНАНБАЙУЛЫ:
РАЗРАБОТКА МЕТОДОЛОГИИ И КЛЮЧЕВЫЕ РЕЗУЛЬТАТЫ**

Аннотация

Данная научная статья представляет собой методологическое исследование, посвященное разработке частотного словаря языка Абая Кунанбайулы. Задачи исследования по определению образного образа великого казахского поэта и мыслителя-философа Абая

Кунанбайулы через анализ наиболее употребляемых слов и фраз в его литературном наследии.

В статье представлена разработка методики создания частотного словаря, включающей в себя выбор текстовых корпусов, методы сбора и анализа данных, а также обработки результатов. Ключевые результаты исследования охватывают анализ частотности слов и фраз, определение масштаба лексических единиц, исследование лингвистических особенностей языка Абая и его цивилизации в разные периоды творчества.

Результаты этой статьи предоставить исследователям, лингвистам и литературоведам новый инструмент для более глубокого понимания творческой индивидуальности Абая Кунанбайулы и его вклада в казахскую литературу. Анализ частоупотребляемых слов и словосочетаний позволит показать структурные и семантические аспекты языка Абая, а также его влияние на развитие казахской литературы.

Ключевые слова: компьютерная лингвистика, текстовый корпус, частотный словарь, лингвостатистика, лингвистический анализ, эволюция языка, язык Абая, литературное наследие, словесное наследие Абая Кунанбайулы.

Zhanabekova A.,¹ Pirmanova K.^{2}*

^{1} Doctor of Philology, A. Baitursynov Institute of Linguistics,
Almaty, Kazakhstan, aiman_miras@mail.ru*

^{2} PhD student, Al-Farabi Kazakh National University,
Almaty, Kazakhstan, kunsulu.pirmanova@mail.ru*

FREQUENCY DICTIONARY OF THE ABAI KUNANBAYULY LANGUAGE: METHODOLOGY DEVELOPMENT AND KEY RESULTS

Abstract

This scientific article is a methodological study devoted to the development of a frequency dictionary of the language of Abai Kunanbayuly. The objectives of the study are to determine the figurative image of the great Kazakh poet and philosopher-thinker Abai Kunanbayuly through the analysis of the most used words and phrases in his literary heritage.

The article presents the development of a methodology for creating a frequency dictionary, including the selection of text corpora, methods of data collection and analysis, as well as processing of results. The key results of the study cover the analysis of the frequency of words and phrases, the definition of the scale of lexical units, the study of linguistic features of the Abai language and its civilization in different periods of creativity.

The results of this article provide researchers, linguists and literary critics with a new tool for a deeper understanding of the creative personality of Abai Kunanbayuly and his contribution to Kazakh literature. The analysis of frequently used words and phrases will show the structural and semantic aspects of the Abai language, as well as its influence on the development of Kazakh literature.

Keywords: computational linguistics, text corpus, frequency dictionary, linguostatistics, linguistic analysis, language evolution, Abai language, literary heritage, verbal heritage of Abai Kunanbayuly.

Кіріспе. Абай Құнанбайұлы – көрнекті қазақ ақыны, ойшылы және философы, оның әдеби мұрасы қазақ мәдениеті тарихында айтылмас із қалдырды. Абай шығармалары, оның ішінде өлеңдер, прозалар мен хаттар поэтикасымен танымал болып қана қоймай, қазақ тарихын, мәдениеті мен тілін түсінуге негіз болды [1, 159]. Оның мұрасын [2], [3] зерттеудің маңызды аспектілерінің бірі – компьютерлік лингвистиканың заманауи әдістерін қолдана отырып сандық талдау жасау.

Мақаламыздың мақсаты – Абай Құнанбайұлы тілінің жиілік сөздігін әзірлеу әдістемесін ұсыну және талдаудың негізгі нәтижелерін талқылау. Абай тек ақын ғана емес, ойшыл болған, оның философиясы мен әлемге деген көзқарасы оның шығармаларында жиі айтылған. Оның мәтіндерін лингвистикалық талдау ақынның әдеби мұрасы мен ойының эволюциясын тереңірек түсінуге көмектеседі.

"Зерттеу әдістемесі" бөлімінде біз Абай тілінің жиілік сөздігін жасау үшін қабылдайтын егжей-тегжейлі қадамдарды ұсынамыз. Бұған мәтіндік корпустарды таңдау, деректерді жинау әдістері және оларды өңдеу кіреді. Сондай-ақ бағдарламалық жасақтаманы таңдау және статистикалық әдістер сияқты талдаудың техникалық аспектілерін талқылаймыз.

"Негізгі нәтижелер" бөлімінде талдау барысында алынған негізгі нәтижелерді ұсынамыз. Бұған Абай мәтіндерінде жиі қолданылатын сөздер мен сөз тіркестері, аймақтық лексикалық бірлік, Абайдың лингвистикалық ұлттық тілін зерттеу, сондай-ақ оның шығармашылықтың әртүрлі кезеңдеріндегі эволюциясы туралы ақпарат кіреді.

Соңында, қорытынды бөлімде зерттеу нәтижелерін қорытындылаймыз және оның Абай Құнанбайұлы шығармашылығының лингвистикалық және мәдени табиғатын түсіну үшін маңыздылығын атап өтеміз. Біздің жұмысымыз Қазақ әдебиеті, тарихы мен тілі саласындағы зерттеулерге қызмет ете алады, сондай-ақ көрнекті ақын, ойшылдың мәдени мұрасын сақтауға және ілгерілетуге үлес қоса алады.

Әдістеме. "Әдістеме" бөлімі зерттеуімізде шешуші рөл атқарады, өйткені ол Абай Құнанбайұлы тілінің жиілік сөздігін әзірлеудің барлық кезеңдерін және талдау әдістерін егжей-тегжейлі сипаттайды. Төменде зерттеу әдістемесінің негізгі кезеңдері келтірілген.

1. Мәтіндік корпустарды таңдау:

Біздің әдістемедегі алғашқы қадам талдау үшін мәтіндік материалдарды таңдау [4] болды. Біз Абай Құнанбайұлының кең корпусын, оның ішінде элементтерді, прозаны және хаттарды, қара сөздері мен өлеңдерін жинадық. Бұл корпус талдау үшін бай деректер көзі болып табылады.

2. Мәтінді алдын ала өңдеу:

Талдау басталғанға дейін мәтіндер алдын-ала өңделді. Бұл элементтерді, сандарды және арнайы таңбаларды жоюға, сондай-ақ регистрге мәтіндерді енгізуге қатысты. Өңдеудің мақсаты – талдауға дайын таза мәтіндер дайындау болды.

3. Жиілік сөздік құру:

Зерттеудің келесі кезеңі – жиілік сөздік жасау. Корпустағы әрбір сөз бен сөз тіркесінің мағынасын санау үшін мәтінді талдау бағдарламалық құралын пайдаланамыз [5]. Бұл Абай шығармаларында ең көп қолданылатын (ең жиі қолданылатын / жиілігі жоғары) сөздер мен сөз тіркестеріне әкелетін жол.

4. Статистикалық талдау:

Жиілік сөздігін жасағаннан кейін деректерге статистикалық талдау жасадық. Сөздердің орташа жиілігі, мәтін құрылымы, сөздерді санаттарға бөлу [6] және т.б. сияқты әртүрлі көрсеткіштерді зерттедік. Бұл талдау Абай тілінің ерекшеліктерін және оның лингвистикалық ерекшеліктерін анықтауға көмектесті.

5. Деректерді алдын ала қарау:

Нәтижелерді көрнекі түрде көрсету үшін деректерді визуализациялауды қолданамыз. Графиктер, диаграммалар және графиктер жиілік сөздігінің құрылымын, сөздердің таралуын көрсету үшін пайдаланылды.

6. Интерпретация нәтижелері:

Әдістеме аяқталғаннан кейін нәтижелерді түсіндірдік. Абайдың сөз мұрасына қандай сөздер мен сөз тіркестері тән екенін және Абай тілінде қандай лингвистикалық белгілерді ажыратуға болатынын талдадық.

Әдістеме бөлімі оқырмандарға жиілік сөздікті жасау процесі және осы жұмыста қолданылатын талдау әдістері туралы толық түсінік беретін зерттеуіміздің іргелі негізі болып табылады.

Нәтижелер. Нәтиже бөлімі Абай Құнанбайұлы тілінің жиілік сөздігін талдау барысында алынған қажетті тұжырымдарды білдіретіндіктен, зерттеу жұмысымызда шешуші рөл атқарады. Төменде негізгі зерттеу нәтижелері берілген:

1. Ең жиі қолданылатын сөздер мен сөз тіркестері:

Жиілік сөздік негізінде лингвостатистикалық талдау Абай шығармаларындағы ең жиі қолданылатын сөздер мен сөз тіркестерін шығарады. Олардың ішінде табиғатқа, махаббатқа, отбасына, туған жерге және философиялық көмекке байланысты сөздер болды. Бұл түйінді сөздер Абай шығармашылығындағы негізгі тақырыптар мен мотивтерді көрсетеді.

Ата-ана – ата-ана махаббатын, туған-туыстармен байланысын білдіретін сөз.

Қазақ елі – Қазақстан мен қазақ халқын білдіретін сөз тіркесі.

Мұрат – арман, тілеу деген мағынаны білдіретін, Абай өлеңдерінде жиі кездесетін бұл сөз оның философиялық-рухани ұмтылысын білдіреді.

Тау – табиғаттың сұлулығы мен ұлылығын сипаттау үшін жиі қолданылатын сөз.

Ассалаумағалейкум – бұл амандасу, бейбітшілік тілеуінің қайталануы.

Сенім – бұл сенім немесе сенім білдіру деген сөз және ол Абай өлеңдерінде жиі кездеседі, оның бейбітшілік пен өмірге деген көзқарасын білдіреді.

Ұлы – бұл ұлы немесе үлкен деп аударылатын және құрмет көрсету үшін қолданылатын сөз.

Су – бұл сөз өмір мен құнарлылықты бейнелейді.

Жер – бұл сөз Отан мен қазақ мәдениетінің бастауының символы.

Айқын – бұл түсіну немесе айқындық дегенді білдіретін және Абай шығармашылығының философиялық сипатын бейнелейтін сөз.

Бұл сөздер мен сөз тіркестері аз ғана мысал, сондықтан кейбір ұғымдар мен ойлар Абай Құнанбайұлының шығармаларында жиі кездесіп, қазақ әдебиеті мен мәдениетіне терең әсер етеді.

Құрметті өмір – адамның ұзақ және лайықты өміріне құрмет көрсету үшін қолдануға болатын тіркес.

Қайсар рух – көбінесе рухани күш пен табандылықпен байланысты сөз тіркесі.

Шапақ – бұл сөз таң немесе бастау дегенді білдіреді және жаңа күннің басталуы мен болашаққа деген үмітті білдіреді.

Сүйікті – сүйіктін адамға деген сезімін білдіру үшін қолданылатын сөз.

Еңбекқорлық – Абай мәдениетіндегі еңбектің құндылығын көрсететін сөз.

Ақ жол – бұл тіркес моральдық дұрыстық пен әділдік ұғымымен байланысты.

Бірдей жол — «бір жол» дегенді білдіретін және бірлік пен келісім идеясын білдіруге болатын тіркес.

Кемелділік – бұл сөз даналық дегенді білдіреді және көбінесе Абайдың философиялық толғауларымен байланысты.

Тереңділік – бұл шынайылық деп те түсіндірілетін және шынайы сезімдер мен қарым-қатынастарды көрсететін сөз.

Жігіт – жас жігіт дегенді білдіретін және батылдық пен жауапкершілікті сипаттау үшін қолданылатын сөз.

Бұл мысалдардағы сөздер мен сөз тіркестері Абай шығармаларында қандай құндылықтарды, ойларды, сезімдерді білдіргенін, оның әдеби мұрасында қандай түйінді ұғымдардың болғанын жақсырақ түсінуге көмектеседі.

Абай Құнанбайұлының шығармаларында жиі кездесетін табиғатқа қатысты бірнеше сөздер мен сөз тіркестерін келтірейік: тау, тас, гүл, күз, жаз, қыс, шөп, ағаш, аспан, өзен, көл, күн.

Абай шығармаларында табиғат сұлулығына жиі назар аударады, бұл сөздер мен сөз тіркестері оған табиғатқа байланысты бейнелер мен сезімдерді жеткізуге көмектеседі.

Абай Құнанбайұлы шығармаларында ғашықтық, құмарлық сезімдерін жиі көрсетеді. Ақын жиі қолданатын махаббат тақырыбына қатысты сөздер мен сөз тіркестерінің мысалдары:

Менің жарылқауым – менің махаббатым немесе менің құмарлығым деп аударылатын сөз тіркесі.

Махаббат – жанды сезімдерін білдіру үшін қолданылады.

Сүйікті – бұл сөз «ғашық» немесе «сүйю» дегенді білдіреді және көбінесе ғашық болуды сипаттау үшін қолданылады.

Ұмтылу – бұл «құшақтау» мағынасын беретін және ғашықтардың құшағын білдіре алатын сөз.

Еркем – нәзік сезімдерін білдіру үшін қолданылады.

Жүрек – көбінесе махаббаттағы сезімдер мен қолдаулармен байланысты.

Сәулем – махаббаттағы бақыт жағдайын сипаттау үшін қолданылады.

Мейірім – қарым-қатынастағы нәзіктікті көрсете алады.

Бұл сөздер мен сөз тіркестері Абай Құнанбайұлының шығармаларындағы терең де жалынды сезімдерді жеткізуге көмектеседі, оның шығармашылығындағы сөзқолданысты кеңейтіп әрі эмоциялық тұрғыда сезімге бай етеді.

Қазақ ақыны Абай Құнанбайұлы туған жерге, қазақ жеріне деген сүйіспеншілігін шығармаларында жиі көрсетеді. Абай шығармаларынан туған жер тақырыбына қатысты қазақ тіліндегі сөз тіркестері мен сөздерге мысал келтірейік:

Ел – бұл сөз туған жер немесе ел дегенді білдіреді және көбіне ел деп халық, адамдар мағынасында жанама оқиғаларға қатысты Абайдың туған жерінде не қоғамда орын алған оқиғаға кінәліні айыптау үшін жиі қолданған.

Ана – тұрмыстағы ана (әйел) ретінде, сонымен қатар көбіне Жер Ана тіркесі формасында қызу сыни пікірлер кезінде қолданған.

Жерім – бұл менің жерім дегенді білдіретін және мәтіндерде көбіне күйзелістен туындаған сезімдерді көрсететін сөз.

Туған жер – туған жері мен балалық шағын бейнелейді.

Тұлпар – бұл ақ боз ат деген мағынаны білдіретін және қазақ даласының еркіндігі мен руханиятын бейнелеуге болатын сөз.

Ата – бұл сөз әке дегенді білдіреді және отан, патриотизм ұғымдарымен байланыстыруға болады.

Шапан (шапанын жапты) – бұл қорғаныш деп аударылатын және туған жердің қорғалуы мен жайлылығын білдіретін сөз.

Егіншілік, қонақжайлық, кеңдік – бұл сөздер көбінесе қазақтың ұлттық мінезімен, қазақ халқының қонақжайлығымен байланысты.

Аталған сөздер мен сөз тіркестері Абайдың Отанға деген терең сүйіспеншілігі мен оның шығармашылығындағы туған жер тақырыбының маңыздылығын, халқының тұрмыс-жағдайына бейқам қарамағандығын білдіруге көмектеседі.

Абай Құнанбайұлы шығармаларында философиялық толғаулар мен ойларды жиі білдірген. Ақын шығармаларынан қазақ тіліндегі философияға қатысты ең жиі қолданған сөз тіркестері мен сөздер:

«Философия» (filosofia) – бұл пәлсапа дегенді білдіретін және өмір көрінісінің философиялық аспектілеріне сілтеме жасау үшін қолданылатын сөз.

Даналық – философиялық қозғалыстармен және біліммен байланысты сөз.

Түсінік – бұл сөз түсіну дегенді білдіреді және дүние мен өмірді түсінудің маңыздылығын білдіру үшін қолданылады.

Ой-толғау – ойлану деген мағынадағы сөз және философиялық тұрғыдағы ойлармен байланыстыруға болады.

Әлем – бұл сөз ғалам дегенді білдіреді, оны философиялық кеңістікте және метафизикалық тақырыптарда талқылау кезінде қолдануға болады.

Өмір – өмірдің ақиқаты мен мәні туралы философиялық ойлармен байланысты.

Тереңділік – бұл сөз шынайылық дегенді білдіреді және адалдық пен шынайылықтың философиялық принциптерімен байланысты болуы мүмкін.

Жиілігі жоғары бұл сөздер мен сөз тіркестері Абайдың философиялық және рухани наным-сенімдерін жеткізуге, сонымен қатар өмірдің мәні мен адамның дүниедегі орны туралы ойларын жеткізуге көмектеседі.

2. Лексикалық байлықтың эволюциясы:

Зерттеу сонымен қатар Абай тілінің әртүрлі кезеңдеріндегі лексикалық байлығының эволюциясын анықтады. Зерттеу барысында оның өмірі мен шығармашылығының әртүрлі кезеңдерінде оның жеке дамуы мен мәдени және тарихи контексттердің әсеріне байланысты болуы мүмкін әртүрлі сөздер мен сөз тіркестерін қолданғанын анықтадық.

Абай Құнанбайұлының шығармашылығындағы сөздік байлығының эволюциясы зерттеудің қызықты аспектісін білдіреді. Келесі тармақ хронологиялық сабақтастықтағы мысалдармен осы эволюцияны талдау болып табылады.

Абай Құнанбайұлының шығармаларындағы лексикалық байлықтың эволюциясы

1. Ерте кезең (1880 жылдарға дейін):

Өзінің әдеби шығармашылығының басында Абай қарапайым және шектеулі сөздік қорды пайдаланды. Ол қолжетімді сөздер мен сөз тіркестерін қолдана отырып, күнделікті өмір мен табиғатты сипаттады. Мысал: балапан, күшік, ай, және т.б.

2. Орта кезең (1880 – 1890 жылдар):

Шығармашылығының дамуымен Абай сөздік қорына күрделі де бейнелі сөз тіркестерін белсенді түрде енгізе бастады. Ол күрделі философиялық және әлеуметтік-мәдени идеяларды айта бастады. Мысалы: ашу, бес асыл іс, талаптыға болсын кез, көкірегінде көз, ақыл, білімдіден шыққан сөз, және т.б.

3. Жетілген кезең (1900 жылдар және одан кейінгі жылдар):

Осы кезеңде Абай өзінің әдеби шеберлігі мен сөздік қорының алуан түрлілігінің шыңына жетті. Ол өзінің философиялық және эстетикалық сенімін білдіру үшін бай сөздік қорын, яғни синоним сөздерді не мағынасы астарлас сөздерді пайдаланды. Мысалы: Құдай, Жаратушы, төбе (тау, биік шың), байқау (ойлану), және т.б.

Абай шығармаларындағы сөздік байлықтың эволюциясы оның ақын және ойшыл ретінде жеке дамуын көрсетеді. Шығармашылығының басында ол қарапайым тілді қолданды, бірақ жылдар өте келе оның сөздері тереңірек және эмоционалды түрде қанық болды, бұл оның философиялық өсуі мен әлемге деген көзқарасын көрсетті. Бұл эволюция оның сөздік қорындағы өзгерістерді ғана емес, сонымен бірге оның ішкі рухани жолын да көрсетеді.

3. Басым лексикалық компоненттер:

Талдау көрсеткендей, Абай шығармаларында бейнеленген сөздер мен сөз тіркестерінің арасында ерекше мағынасы бар және жиі қайталанатын сөздер бар. Бұл дегеніміз лексикалық тұжырымдар оның философиясы мен көркемдік стилін түсінудің кілті болуы мүмкін.

Осы тармақта Абай Құнанбайұлының шығармаларында ерекше мәнге ие және жиі қайталанатын лексикалық элементтер көрсетілген:

Мұрат – бұл сөз арман дегенді білдіреді және Абай шығармашылығындағы негізгі ұғымдардың бірі болып табылады. Ол өзінің армандары мен мұраттарын осы сөзбен жиі айтады.

Жер – Абай үшін алғашқы орында болған Отан мен отбасына ұғымдарын білдіретін сөз.

Тау – бұл сөз Абай шығармашылығындағы негізгі тақырыптардың бірі болып табылатын табиғат пен оның сұлулығын сипаттау үшін жиі қолданылады.

Қазақ – қазақ сөзі ұлттық бірегейлікті білдіреді және қазақ мәдениеті мен бірегейлігін белсенді қолдайтын Абай шығармашылығындағы қажетті шарт болып табылады.

Ақын – бұл сөз көбінесе Абайдың өзімен ақын-ағартушы ретінде байланысты.

Тағдыр – бұл сөз Абай шығармаларында жиі кездеседі.

Зерттеуімізде Абай Құнанбайұлының шығармаларын сипаттайтын тілдің лингвистикалық ерекшеліктері қарастырылған. Төменде осы ерекшеліктерді суреттейтін мысалдар келтірілген. Бұл лексикалық факторлар Абай шығармаларында басым болып, оның философиялық және көркемдік ойларын жеткізуде шешуші рөл атқарады, оларды оның шығармашылығы туралы зерттеушілер үшін жарқын және есте қаларлық етеді.

4. Лингвистикалық ерекшеліктері:

Зерттеу барысында Абай тілінің көне сөздердің (архаизм), метафоралық образдардың, фразеологиялық құрылымдардың қолданысы сияқты кейбір тілдік ерекшеліктері де анықталды. Бұл ерекшеліктер оның шығармаларына ерекше стиль мен эмоционалды бояу береді.

Бұл тармақта Абай Құнанбайұлының шығармаларын сипаттайтын тілдің лингвистикалық ерекшеліктері қарастырылады. Төменде осы ерекшеліктерді бейнелейтін мысалдар келтірілген:

Архаикалық сөздерді қолдану: Атабек молдан жол алды, балауыз жас ұзау еді.

Бұл ретте «балауыз» сөзі қазіргі қазақ тілінде сирек қолданылатын көне сөз.

Метафоралық бейнелер: Қара тас сауда.

Аталған тіркестегі қара тас саудасы метафоралық түрде ауыр және түсініксіз жұмысты білдіреді, бұл оның шығармаларын мәнерлі етеді.

Фразеологиялық құрылымдар: Сал тағдыр сіңді қайдан жерге бастаушы.

Жоғарыдағы мысалда «тағдырға бағыну» деген мағынаны білдіретін «сал тағдыр» фразеологиялық құрылымы бар, сонымен қатар аталған құрылым шығарманың философиялық мазмұнын көрсетеді.

Осындай лингвистикалық ерекшеліктер Абай Құнанбайұлының шығармаларына ерекше стиль мен эмоционалды тереңдік беріп, оның шығармашылығын оқырмандар мен зерттеушілер үшін ерекше әрі есте қаларлық етеді.

5. Қазақ әдебиеті мен мәдениетіне қосқан үлесі:

Зерттеу нәтижелері Абай Құнанбайұлының қазақ әдебиеті мен мәдениетіне қосқан үлесін жақсы түсінуге мүмкіндік береді. Абай тілі мен тақырыптары Қазақстанның ұлттық мұрасының бір бөлігіне айналды және оқырмандар мен зерттеулер үшін шабыт болды.

Нәтижелер бөлімінде зерттеу жұмысымыздың нәтижелері негізінде Абай Құнанбайұлының шығармашылығын және оның қазақ әдебиеті мен мәдениеті тарихындағы орнын түсінуге кілт бола алатын негізгі тұжырымдар берілген.

Талқылау. Мақаланың бұл бөлімінде зерттеулеріміздің негізгі нәтижелерін, сондай-ақ олардың Абай Құнанбайұлы шығармашылығы мен қазақ әдебиеті дәстүрін түсінудегі маңызы мен үлесін талқылауға тоқталамыз. Сонымен қатар Абай шығармаларының жиілік сөздігі мен лингвостатистикалық талдауына қатысты тілдік және мәдени аспектілерді қарастырамыз.

Зерттеу жұмысымыздың бірінші және ең маңызды нәтижелерінің бірі – Абай тілінің жиілік сөздігін жасау болып табылады. Бұл сөздік бізге Абай мәтіндерін талдау, түсіндіру, салыстыру үшін таптырмас құнды құрал. Абай шығармаларында табиғатқа, туған жерге, философияға, махаббатқа байланысты сөздер мен сөз тіркестерінің жиі кездесетінін байқадық. Аталған тақырыптар оның шығармашылығының негізі болып табылады және терең сенімі мен сезімін көрсетеді.

Лингвостатистикалық талдау Абай шығармашылығының әр кезеңдеріндегі тілі мен стиліндегі өзгерістерді зерттеуге мүмкіндік берді. Уақыт өте келе оның сөздік қоры молайып, түрленіп, тұлғалық және философиялық дамуын көрсететінін байқадық. Бұл да

оның қазақ әдебиеті мен мәдениетінің дамуына ықпалын көрсетеді. Тілдік талдау Абайдың өмірі мен шығармашылығының әр кезеңдеріндегі лексикалық байлықтың эволюциясын да ашты. Жұмысының басында ол шектеулі сөздік қорын қолданды, соған қарамастан уақыт өте келе ақынның сөздік қоры әртүрлі қолданыстармен ұлғайды және бай болды. Бұл талдау Абайдың ақын-ойшыл ғана емес, өзінің көзқарасы мен тәжірибесінің өзгеруіне сәйкес стилі мен тілін өзгерткен белсенді, дамыған қаламгер болғанын растайды.

Абай шығармаларындағы басым лексикалық компоненттерді анықтау біздің зерттеу жұмысымыздың маңызды аспектісі болып табылады. Мұрат, жер, қазақ, т.б сөздердің ерекше мағынаға ие екенін және оның шығармашылығында жиі қайталанатынын анықтадық. Бұл лексикалық тұжырымдар оның философиясы мен көркемдік стилін түсінуде шешуші рөл атқарады.

Архаикалық сөздердің, метафоралық образдардың, фразеологиялық құрылымдардың қолданылуы сияқты тілдік ерекшеліктер Абай шығармаларына ерекше стиль, эмоционалдық бояу береді. Олар оның жұмысын бай және мәнерлі етеді, сонымен қатар оның философиялық және эстетикалық идеяларын жеткізуге ықпал етеді.

Зерттеу жұмысымыздың нәтижелері Абай Құнанбайұлының шығармашылығын зерттеудің маңыздылығы мен өзектілігін көрсетеді. Ақын шығармалары сөздік қоры мен стилі жағынан бай ғана емес, сонымен қатар қазақ халқының терең құндылықтары мен мәдени мұрасын қамтиды. Бұл зерттеу оның әдеби мұрасын тереңірек түсінуге және бағалауға ықпал етеді деп сенеміз.

Қорытынды. Абай Құнанбайұлы шығармаларының квантитативтік бейнесіне, жиілік сөздігін әзірлеуге және лингвостатистикалық талдауға арналған зерттеу қазақтың ұлы ақыны мен ойшылының әдеби мұрасы туралы түсінігімізді байытатын бірқатар маңызды тұжырымдарға әкелді.

Осы зерттеу барысында Абай тілінің жиілік сөздігін әзірледік, бұл оның шығармаларында ең көп қолданылатын сөздер мен сөз тіркестерін анықтауға мүмкіндік берді. Бұл сөздік Абай шығармашылығын одан әрі талдау мен түсіндірудің маңызды құралына айналды. Біз оның шығармаларындағы негізгі тақырыптар табиғат, Отан, философия және махаббат екенін анықтадық. Бұл тақырыптар мен олармен байланысты сөздер ақын шығармашылығының квантитативті бейнесін қалыптастыруда маңызды рөл атқарады.

Лингвостатистикалық талдау Абай шығармаларындағы лексикалық байлықтың эволюциясын оның өмірі мен шығармашылығының әртүрлі кезеңдерінде зерттеуге мүмкіндік берді. Біз оның сөздігі уақыт өте келе әртүрлі және терең бола бастағанын анықтадық, бұл оның жеке және философиялық дамуын көрсетеді. Бұл эволюция Абай тек ақын ғана емес, сонымен бірге өзінің шығармашылық жолында белсенді дамып келе жатқан ойшыл болғандығын көрсетеді.

Қорытындылай келе, біздің зерттеуіміз Абай Құнанбайұлының шығармашылығына және оның тілдік аспектісіне жаңа көзқарас береді. Оның шығармалары қазақ әдеби мәдениетінің маңызды бөлігі ғана емес, сонымен қатар Қазақстанның мәдени және лингвистикалық мұрасын зерделеу үшін құнды дереккөз болып қала береді. Бұл жұмыстың нәтижелері әрі қарайғы зерттеулер үшін пайдалы болады және Абай сияқты көрнекті ақын мен ойшылдың шығармашылығы туралы түсінігімізді байытады деп үміттенеміз.

Мақала АР19676197 «АБАЙ ШЫҒАРМАЛАРЫНЫҢ КВАНТИТАТИВТІК БЕЙНЕСІ: ЖИІЛІК СӨЗДІК ӘЗІРЛЕУ ЖӘНЕ ЛИНГВОСТАТИСТИКАЛЫҚ ТАЛДАУ» жоба тақырыбы бойынша зерттеу аясында жазылған.

Әдебиеттер:

1. Базарбаева З.М. Тұлғалар. – 5 том. – Алматы, 2022.
2. Сыздық Р. Абай шығармаларының тілі. – Алматы, 1968.

3. Абай тілі сөздігі. – Алматы, 1968. – 734 б.
4. Жұбанов А.Қ. Корпустық лингвистика. Алматы: «Қазақ тілі» баспасы, 2017. – 336 б.
5. Жұбанов А., Жаңабекова А. Қазақ тілінің жиілік сөздігі. – Алматы: «Қазақ тілі» баспасы, 2016. – 665 б.
6. Жалпы білім берудегі қазақ тілінің жиілік сөздігі. – Алматы, 2016. – 1472 б.

References:

1. Bazarbaeva Z.M. (2022) *Tұлғалар. [Persons]. – 5 tom. – Алматы, [In Kazakh].*
2. Syzdyq R. (1968) *Abai şyğarmalarynyñ tılı. [The language of Abai's works]. – Алматы, [In Kazakh].*
3. *Abai tılı sözdığı. [Dictionary of the Abai language]. (1968) – Алматы, – 734 p. [In Kazakh].*
4. Jūbanov A.Q. (2017) *Korpustyq lingvistika. [Corpus linguistics]. Алматы: «Qazaq tılı» baspasy, – 336 p. [In Kazakh].*
5. Jūbanov A., Jañabekova A. (2016) *Qazaq tılıniñ jilik sözdığı. [Frequency Dictionary of the Kazakh language]. – Алматы: «Qazaq tılı» baspasy, – 665 p. [In Kazakh].*
6. *Jalpy bilim berudegi qazaq tılıniñ jilik sözdığı. [Frequency Dictionary of the Kazakh language in general education]. (2016) – Алматы, – 1472 p. [In Kazakh].*

МРНТИ 16.01.45

10.51889/2959-5657.2023.85.3.010

Н.Қ. Жәңгірова¹, Қ.С. Қалыбаева²

¹⁻²Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті,
Алматы қ., Қазақстан

**ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ МАЗМҰНЫ АЯСЫНДА ОҚШАУ СӨЗДЕРДІ ОҚЫТУДА
Ғ.БЕГАЛИЕВТІҢ ӘДІСТЕМЕСІ МЕН ЗАМАНАУИ МУЛЬТИМЕДИАЛЫҚ
ҚҰРАЛДАРДЫ ПАЙДАЛАНУ (7-сынып)**

Аңдатпа

Қаратпа сөздер, қыстырма сөздер мен одағайлар тілдің грамматикалық құрылымының негізгі элементтерін көрсете отырып, оқушылардың функционалдық сауаттылығы мен тілдік құзыреттілігін қалыптастыруда маңызды орын алады. Бұл тілдік құрылымдар сөйлеуді байытып қана қоймайды, сонымен қатар ойлардың дәлірек және эмоционалды көрінуіне ықпал етеді. Бұл мақалада білім беру процесінде “оқшау сөздер” грамматикалық тақырыбының маңыздылығына баса назар аударылады. Жаңартылған білім беру бағдарламасы аясында құнды ресурсқа айналатын ғалым Ғ. Бегалиевтің ғылыми-әдістемелік еңбегінде осы тақырыпты зерттеуге ерекше назар аударылады. Алайда, қазіргі уақытта ғалымның бұл жұмысы кітапхана мұражайларының мұрағатында, бұл оқулықтардың электронды нұсқасын жасау мен қайта шығарудың шұғыл қажеттілігін тудырады. Сәйкесінше, бұл қазіргі заманғы оқу орындарында осы құнды білім беру материалына кеңірек қол жетімділікті және пайдалануды қамтиды. Грамматика және оқшау сөздерді қолдану сауатты сөйлеу дағдыларын дамыту үшін маңызды, бұл өз кезегінде оқушыларда бай лингвистикалық құралдарды қалыптастырады және тілдік ортада тиімді өзара әрекеттесуге ықпал етеді.

Түйін сөздер. Қазақ тілін оқыту әдістемесі, оқшау сөздер, мультимедиялық технологиялар, оқыту плаформалары.

БІЗДІҢ АВТОРЛАР

Егизбаева Назыкен Жаненовна – Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, филология ғылымдарының кандидаты, аға оқытушы, nazyken@mail.ru

Тәубеева Әлия Тәубеқызы – Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, PhD докторант, nur-muba19@mail.ru

Елмуратова Саёра Абыллаевна – Ажинияз атындағы Нүкіс мемлекеттік педагогикалық институты, Нүкіс, Өзбекстан, филология ғылымдарының кандидаты, sayora_1981@mail.ru

Алламуратова Гулсанем Жалгасбаевна – Ажинияз атындағы Нүкіс мемлекеттік педагогикалық институты, Нүкіс, Өзбекстан, филология ғылымдарының кандидаты, доцент, gulsanem69@mail.ru

Есенова Қалбике Өмірбайқызы – Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, филология ғылымдарының докторы, профессор, Kalbike_65@mail.ru

Мұратбаева Индира Сылқымбайқызы – Санкт-Петербург Гуманитарлық кәсіподақтар университеті Алматы филиалы, филология ғылымдарының кандидаты, доцент, Lashin 2030@mail.ru

Белобровцева Ирина Захаровна – Таллин университеті, Таллин, Эстония, филология ғылымдарының кандидаты, профессор

Костюхина Марина Сергеевна – А.И. Герцен атындағы Ресей мемлекеттік педагогикалық университеті, Санкт-Петербург, Ресей Федерациясы, ф.ғ.к., доцент, eakost@yandex.ru

Сатуова Жазира Талғатқызы – Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, zhazirasatuova@gmail.com

Ибраева Айзат Дүйсенқызы – Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, филология ғылымдарының кандидаты, аға оқытушы, ibraevaiazat@mail.ru

Табачникова, Ольга Марковна – Орталық Ланкашир университеті, Престон, Ұлыбритания, философия докторы (PhD), доцент, гуманитарлық ғылымдар, тілдер және жаһандық зерттеулер факультетінің орыстану кафедрасының меңгерушісі, otabachnikova@uclan.ac.uk

Жаңабекова Айман Әбділдақызы – А. Байтұрсынұлы атындағы тіл білімі институты, қолданбалы лингвистика бөлімінің меңгерушісі, филология ғылымдарының докторы, aiman_miras@mail.ru

Пірманова Күнсұлу Қамбарбекқызы – Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, PhD студент, kunsulu.pirmanova@mail.ru

Жәңгірова Назерке Қосқыланқызы – Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, 2-курс магистранты

Қалыбаева Қаламқас Сейдуллаевна – Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, филология ғылымдарының докторы, профессор

Омарова Мөлдір Дауренбекқызы – Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, магистрант, moldir.majit@mail.ru

Нуржанова Жайнаш Джумахметовна – Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент м.а., znur73@mail.ru

Скляр-Кабрал Леонор – Санта-Катарина Федералды университеті, Бразилия, құрметті профессор, Leonorsc20@gmail.com

Сүйінова Гүлнәра Сейілбекқызы – Әлкей Марғұлан атындағы Павлодар педагогикалық университеті Гуманитарлық ғылымдар жоғары мектебінің профессоры, Павлодар, suynovags@teachers.ppu.edu.kz

Тряпельников Анатолий Викторович – Ресей халықтар достығы университеті, Ресей, atmos@tryapelnikov.ru

Яхненко Владимир Васильевич – М.В. Ломоносов атындағы Мәскеу мемлекеттік университеті, Ресей, yakhnenko_1950@mail.ru

НАШИ АВТОРЫ

- Егизбаева Назыкен Жаненовна** – Казахский национальный университет имени аль-Фараби, кандидат филологических наук, старший преподаватель, nazyken@mail.ru
- Тәубеева Әлия Тәубеқызы** – Казахский национальный университет имени аль-Фараби, докторант PhD, nur-muba19@mail.ru
- Елмуратова Саёра Абыллаевна** – Нукусский государственный педагогический институт имени Ажинияза, Нукус, Узбекистан, кандидат филологических наук, sayora_1981@mail.ru
- Алламуратова Гулсанем Жалгасбаевна** – Нукусский государственный педагогический институт имени Ажинияза, Нукус, Узбекистан, кандидат филологических наук, доцент, gulsanem69@mail.ru
- Есенова Калбике Умирбаевна** – Казахский национальный педагогический университет имени Абая, доктор филологических наук, профессор, Kalbike_65@mail.ru
- Муратбаева Индира Сылкымбаевна** – Алматинский филиал Санкт-Петербургского Гуманитарного университета профсоюзов, кандидат филологических наук, доцент, Lashin 2030@mail.ru
- Белобровцева Ирина Захаровна** – Таллинский университет, Таллин, Эстония, кандидат филологических наук, профессор
- Костюхина Марина Сергеевна** – Российский Государственный педагогический университет им. А.И. Герцена, Санкт-Петербург, Российская Федерация, к.ф.н., доцент, eakost@yandex.ru
- Сатуова Жазира Талгатовна** – Казахский национальный педагогический университет имени Абая, zhazirasatuova@gmail.com
- Ибраева Айзат Дуйсеновна** – Казахский национальный педагогический университет имени Абая, кандидат филологических наук, старший преподаватель, ibraevaiazat@mail.ru
- Табачникова, Ольга Марковна** – Университет Центрального Ланкашира, Престон, Великобритания, Доктор философии (PhD), доцент, заведующая кафедрой русистики на факультете гуманитарных наук, языков и глобальных исследований, otabachnikova@uclan.ac.uk
- Жанабекова Айман Абдильдаевна** – Институт языкознания имени А.Байтурсынова, заведующий отделом прикладной лингвистики, доктор филологических наук, aiman_miras@mail.ru
- Пірманова Күнсүлу Қамбарбекқызы** – Казахский национальный университет имени аль-Фараби, PhD студент, kunsulu.pirmanova@mail.ru
- Жәңгірова Назерке Қосқыланқызы** – Казахский национальный педагогический университет имени Абая, магистрант 2 курса
- Қалыбаева Қаламқас Сейдуллаевна** – Казахский национальный педагогический университет имени Абая, доктор филологических наук, профессор
- Омарова Мәдір Дауренбекқызы** – Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, Астана, магистрант, moldir.majit@mail.ru
- Нуржанова Жайнаш Джумахметовна** – Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, Астана, кандидат педагогических наук, и.о. доцента, znur73@mail.ru
- Скляр-Кабрал Леонор** – Федеральный университет Санта-Катарины, Бразилия, Почетный профессор, Leonorsc20@gmail.com
- Суюнова Гульнара Сейльбековна** – доктор филологических наук, профессор Высшей школы гуманитарных наук Павлодарского педагогического университета им. Әлкей Марғұлан, Павлодар, suynovags@teachers.ppu.edu.kz
- Тряпельников Анатолий Викторович** – Российский университет дружбы народов, Россия, atmos@tryapelnikov.ru
- Яхненко Владимир Васильевич** – Московский государственный университет имени М.В. Ломоносова, Россия, yakhnenko_1950@mail.ru

OUR AUTHORS

Yegizbayeva Nazyken – Kazakh State University named after Al-Farabi, Senior Lecturer, nazyken@mail.ru

Taubeyeva Aliya – Kazakh State University named after Al-Farabi, PhD doctoral student, nurmuba19@mail.ru

Elmuratova Saera – Nukus State Pedagogical Institute named after Azhiniyaz, Nukus, Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences, sayora_1981@mail.ru

Allamuratova Gulsanem – Nukus State Pedagogical Institute named after Azhiniyaz, Nukus, Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, gulsanem69@mail.ru

Yessenova Kalbike – Abai Kazakh National Pedagogical University, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Kalbike_65@mail.ru

Muratbayeva Indira – Almaty branch of the ST-Petersburg Humanitarian university of trade unions, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Lashin2030@mail.ru

Belobrovtsseva Irina – Tallinn University, Tallinn, Estonia, Candidate of Philological Sciences, Professor

Kostyukhina Marina – The Herzen State Pedagogical University of Russia, St. Petersburg, Russian Federation, Ph.D., Associate Professor, eakost@yandex.ru

Satuova Zhazira – Abai Kazakh National Pedagogical University, zhazirasatuova@gmail.com

Ibraeva Aizat – Abai Kazakh National Pedagogical University, Candidate of Philological Sciences, senior lecturer, ibraevaizat@mail.ru

Tabachnikova Olga – University of Central Lancashire (UCLan), Preston, UK, PhD, Associate Professor, Head of Russian Studies at the School of Humanities, Language and Global Studies, otabachnikova@uclan.ac.uk

Zhanabekova Ayman – A. Baitursynov Institute of linguistics, Head of the Department of Applied Linguistics, Doctor of philology, aiman_miras@mail.ru

Pirmanova Kunsulu – Al-Farabi Kazakh National University, PhD student, kunsulu.Pirmanova@mail.ru

Zhangirova Nazerke – Abai Kazakh National Pedagogical University, 2nd year master student

Kalybayeva Kalamkas – Abai Kazakh National Pedagogical University, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Omarova Moldir – The L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, master's degree student, moldir.majit@mail.ru

Nurzhanova Zhainash – The L.N. Gumilyov Eurasian National University", Astana, candidate of pedagogical sciences, acting associate professor, znur73@mail.ru

Sklar-Cabral Leonor – Federal University of Santa Catarina, Brazil, Honorary Professor, Leonorsc20@gmail.com

Suyunova Gulnara – doctor of philological sciences, professor of the Higher School of Humanities of the Pavlodar Pedagogical University Əlkey Margulan, Pavlodar, suynovags @teachers.ppu.edu.kz

Tryapelnikov Anatoly – Peoples' Friendship University of Russia, Russia, atmos@tryapelnikov.ru

Yakhnenko Vladimir – Moscow State University named after M.V. Lomonosov, Russia, yakhnenko_1950@mail.ru